

Ks. Tomasz Rozkrut*

UPJPII w Krakowie Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie

NOWA EWANGELIZACJA PROBLEMATYKĄ KOLEJNEGO SYNODU BISKUPÓW (2012). REFLEKSJA KANONICZNO-PASTORALNA

Słowa klucze:

Lineamenta, nowa ewangelizacja, Sekretariat Generalny Synodu Biskupów, Synod Biskupów

Treść:

- I. Odpowiedzialność Kolegium Biskupów za ewangelizację
- II. Budowanie wspólnoty Kościoła na Synodzie Biskupów
- III. Dotychczasowe Synody Biskupów na temat ewangelizacji
- IV. *Lineamenta* w perspektywie nowego Synodu Biskupów

Papież Benedykt XVI zapowiedział zwołanie kolejnego Synodu Biskupów. Będzie to XIII Zebranie Generalne Zwyczajne, które odbędzie się w dniach od 7 do 28 października 2012 r., którego przedmiotem prac będzie „nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej” W sumie będzie to już dwudzieste czwarte zgromadzenie instytucji od jej powołania przez papieża Pawła VI w 1965 r. Zadaniem zgromadzenia generalnego zwyczajnego Synodu Biskupów, zgodnie z kan. 345, jest rozpatrywanie spraw bezpośrednio dotyczących dobra całego Kościoła, a dotychczasowa praktyka pokazuje, że są one zwoływane zasadniczo co trzy lata¹ W perspektywie nowego Synodu Biskupów, Sekretariat Generalny Synodu Biskupów opublikował stosowne *Lineamenta*, które zostały poprzedzone Przedmową podpisaną przez Sekretarza Generalnego Synodu Biskupów – abp. N. Eterović. Posłużą one przede wszystkim opracowaniu sukcesywnego *Instrumentum laboris* dla zbliżającego się Synodu Biskupów, co zresztą jest już stałą praktyką wspomnianego Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów przed ko-

* Ks. Tomasz Rozkrut, dr hab. prawa kanonicznego, prof. UPJPII w Krakowie, zastępca wikariusza sądowego w Sądzie Diecezjalnym w Tarnowie, autor wielu książek i artykułów z dziedziny prawa kanonicznego.

¹ Por. T. Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010.

lejnymi zgromadzeniami instytucji. Stąd też analizowane *Lineamenta* stanowią ważny dokument bazowy, o znaczeniu doktrynalno-praktycznym, dla owocnego przeprowadzenia kolejnego Synodu Biskupów. Problematykę zapowiadzanego Synodu Biskupów należy postrzegać w odniesieniu do Synodów Biskupów zwołanych przez papieża Pawła VI, a dotyczących właśnie ewangelizacji, jak również w relacji do specjalnych Synodów Biskupów mających charakter zgromadzeń kontynentalnych, a zwołanych przez papieża Jana Pawła II, w szczególności dotyczy to specjalnego Synodu Biskupów dla Europy, który odbył się dwuetapowo, to znaczy w 1991 i 1999 r., a jego dokumentem finalnym była posynodalna adhortacja apostolska papieża Jana Pawła II *Ecclesia in Europa*. Ponadto należy nowy Synod Biskupów odnieść do faktu utworzenia nowej dykasterii Kurii Rzymskiej, tj. do powołanej przez papieża Benedykta XVI w 2010 r. Papieskiej Rady ds. Nowej Ewangelizacji.

Refleksja nad dokumentem przygotowującym kolejny Synod Biskupów na temat ewangelizacji związana jest z przypomnieniem powszechnej odpowiedzialności Kolegium Biskupów za ewangelizację we współczesnym świecie; ponadto wskazuje ona na rolę i znaczenie kościelnej komunii, która winna charakteryzować każdy Synod Biskupów, jak również przypomina poprzednie zgromadzenia instytucji, które bezpośrednio dotyczyły problematyki ewangelizacji.

I. ODPOWIEDZIALNOŚĆ KOLEGIUM BISKUPÓW ZA EWANGELIZACJĘ

Sobór Watykański II uroczyście przypomniał, że powszechnym oraz podstawowym zadaniem biskupów jest nauczanie wszystkich narodów i głoszenie Ewangelii wszelkiemu stworzeniu, aby wszyscy ludzie przez wiarę, chrzest i wypełnianie przykazań osiągnęli zbawienie² W posłudze biskupa przepowiadanie Ewangelii z autorytetem ma najważniejsze znaczenie. Przedmiotem tego nauczania pozostaje „wiara” i „moralność” Biskup ma zatem specjalną misję (władzę oraz zadanie), aby nieustannie nauczać. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* stwierdza jednoznacznie, że do głównych obowiązków biskupów należy głoszenie Ewangelii; są oni „zwiastunami wiary” oraz autentycznymi jej nauczycielami, jak również czuwają, aby w jej wyjaśnianiu nie były obecne błędy³ Dlatego biskupom nauczającym w komunii z Biskupem Rzymskim należy się od wszystkich szacunek jako świadkom Bożej i katolickiej prawdy; wierni zaś

² Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, nr 24: „Ta zaś misja, którą Pan powierzył pasterzom swego ludu, jest prawdziwą służbą, wymownie nazywaną w Piśmie świętym „diakonią”, czyli posługiwaniem (por. Dz 1,17.25; 21,19; Rz 11,13; 1 Tm 1,12)”. Do realizacji tego posłannictwa „Chrystus Pan obiecał Apostołom Ducha Świętego i zesłał Go z nieba w dniu Pięćdziesiątnicy, aby dzięki Jego mocy byli świadkami Chrystusa wobec ludów, narodów i królów aż po krańce ziemi (por. Dz 1,8; 2,1nn; 9,15)” (tamże).

³ Por. tamże, nr 25.

powinni zgadzać się ze zdaniem swojego biskupa w sprawach wiary i moralności, wyrażonym w imieniu Chrystusa, i trwać przy nim w religijnej uległości ducha⁴ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* podkreśla sukcesywnie, że uległość woli oraz rozumu w sposób szczególny należy okazać autentycznemu urzędowi nauczycielskiemu Biskupa Rzymskiego nawet wtedy, gdy nie przemawia on *ex cathedra* oraz że nieomyślność obiecana Kościołowi przysługuje także Kolegium Biskupów, gdy wraz z Następcą Piotra sprawuje ono najwyższy urząd nauczycielski⁵

Biskup, posiadając pełnię kapłaństwa, jest „szafarzem łaski najwyższego kapłaństwa”, w sposób szczególny względem Eucharystii, dzięki której Kościół ustawicznie się żywi i wzrasta⁶ Tak oto biskupi, modląc się za lud i pracując dla niego, na różny sposób rozdają hojnie z pełni świętości samego Chrystusa⁷: „biskupi kierują powierzonymi sobie poszczególnymi Kościołami jako zastępcy i legaci Chrystusa [...] i nie należy uważać biskupów za wikariuszy Biskupów Rzymskich, ponieważ sprawują sobie właściwą władzę i z całą słuszością nazywają się przełożonymi ludu, którym kierują”⁸

Sobór Watykański II, przechodząc sukcesywnie do ukazania konkretnych form kolegalnej współpracy biskupów, w *Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, który zawiera już praktyczne wskazania w relacji do doktryny *Lumen gentium*, zachęca, aby biskupi byli świadomi swej łączności, i dlatego też mają oni okazywać zatroskanie o wszystkie Kościoły, gdyż każdy z biskupów jest odpowiedzialny za apostołską, czyli powszechną misję Kościoła (szczególnie biskupi mają się zatroszczyć o te rejony świata, w których Słowo Boże nie było jeszcze głoszone albo w których pracuje zbyt mała liczba kapłanów)⁹ Ponadto dekret so-

⁴ Por. tamże.

⁵ Por. tamże. „Tę zaś pobożną uległość woli i rozumu w sposób szczególny należy okazać autentycznemu urzędowi nauczycielskiemu Biskupa Rzymskiego nawet wtedy, gdy nie przemawia on *ex cathedra*; należy mianowicie ze czcią uznawać jego najwyższy urząd nauczycielski i do orzeczeń przez niego wypowiedzianych stosować się szczerze, zgodnie z jego myślą i wolą, która ujawnia się szczególnie przez charakter dokumentów bądź przez częste podawanie tej samej nauki, bądź przez sam sposób jej wyrażania” (tamże).

⁶ Por. tamże, nr 26. „Każdą zaś prawomocną celebracją Eucharystii kieruje biskup, któremu powierzono zadanie oddawania majestatowi Bożemu kultu religii chrześcijańskiej i kierowania tym kultem zgodnie z przykazaniami Pana i prawami Kościoła, określonymi bardziej szczegółowo dla diecezji według jego własnego osądu” (tamże).

⁷ Por. tamże, nr 26. „Przez posługę słowa udzielają wiernym mocy Bożej ku zbawieniu (por. Rz 1,16), a przez sakramenty, których należyty i owocny rozdawnictwem na mocy swej władzy kierują, uświęcają wiernych” (tamże).

⁸ Tamże, nr 27. *Konstytucja* określa władzę biskupa w powierzonym mu Kościele (jest ona własna, zwyczajna i bezpośrednia, choć jej wykonywanie jest kierowane w ostatecznej instancji przez najwyższą władzę Kościoła), jak również sposób jej sprawowania (biskup powinien mieć przed oczyma przykład Dobrego Pasterza, który przyszedł, aby służyć), jak również zostały przez konstytucję określone obszary troski biskupiej (por. tamże).

⁹ Por. Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów „Christus Dominus”*, nr 6. „Dlatego niech się starają bardzo usilnie, aby wierni gorliwie podtrzymywali i rozwijali dzieła ewangelizacji i apostołstwa” (tamże).

borowy wskazuje, że biskupi mają także myśleć o materialnych potrzebach innych Kościołów¹⁰; natomiast w sposób szczególny winny wyrazić swoją solidarność z biskupami prześladowanymi¹¹

II. BUDOWANIE WSPÓLNOTY KOŚCIOŁA NA SYNODZIE BISKUPÓW

Wspólnotowy charakter Kościoła, mocno akcentowany w licznych wypowiedziach Magisterium oraz w rozważaniach teologicznych, należy dostrzec także poprzez funkcjonowanie instytucji Synodu Biskupów. Albowiem komuniam między biskupami, tak zresztą jak i inne formy komunii w Kościele, nie może poprzestawać jedynie na relacjach wynikających z *caritas*, ale także winna przyjmować konkretne wymiary prawne, w tym także instytucjonalne¹². Stąd też ważnym elementem każdego zwołanego Synodu Biskupów jest budowanie komunii Kościoła, przede wszystkim na płaszczyźnie relacji Kościół powszechny – Kościół partykularny; która została wskazana w soborowej *Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen gentium”*¹³

Jan Paweł II, przemawiając do Kurii Rzymskiej dnia 20 grudnia 1990 r. i odnosząc się do dwudziestej piątej rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II¹⁴, w swoim wystąpieniu pogłębił zasadę wspólnoty, ukazując ją w trzech aspektach: dogmatycznym, duszpasterskim oraz kanonistycznym¹⁵. Papież wskazał, że *komunia* jest z pewnością kluczowym pojęciem w eklezjologii Soboru Watykańskiego II; *koinonia* jest wymiarem, który jest związany z samą istotą Kościoła oraz ogarnia każdy jego wymiar: od wyznania wiary aż po praktyczne świadectwo, od przekazu doktryny aż po artykulację jego struktur¹⁶. Inspirując się nauczaniem *Konstytucji dogmatycznej o Ko-*

¹⁰ „Ponadto niech biskupi mają na względzie to, iż w korzystaniu z dóbr kościelnych winno się brać pod uwagę potrzeby nie tylko swojej diecezji, lecz także innych Kościołów lokalnych, zwłaszcza że są one częściami jednego Chrystusowego Kościoła. Niech zwracają uwagę i na to, aby w miarę możliwości nieść pomoc w klęskach, którymi są dotknięte inne diecezje lub regiony” (tamże, nr 6).

¹¹ „Przede wszystkim zaś niech ogarną braterskim uczuciem tych biskupów, którzy dla imienia Chrystusa znoszą prześladowania i udręki, są przetrzymywani w więzieniach lub napotykają przeszkody w pełnieniu swej posługi, i niech otoczą ich czynną braterską troskliwością, aby ich cierpienia dzięki modlitwie i działaniu współbraci zostały pomniejszone i złagodzone” (tamże, nr 7).

¹² Por. L. Navarro, *Il vincolo di comunione episcopale e le sue manifestazioni giuridiche*, L'année canonique, hors série, t. 1, s. 205.

¹³ Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, nr 23.

¹⁴ Por. Ioannes Paulus II, *Ad Patres Cardinales, Familiam domni Papae Romanamque Curiam, imminente Nativitate Domini Iesu Christi habita*, w: AAS, 83 (1991) 740-749.

¹⁵ Por. J.I. Arrieta, *Il Sinodo dei vescovi quale istituto di comunione*, „Ius Ecclesiae” 4 (1992), s. 356.

¹⁶ Por. Ioannes Paulus II, *Ad Patres Cardinales...*, dz. cyt., s. 742, nr 3.

ście „*Lumen gentium*” (nr 23), papież Jan Paweł II podkreślił, że Kościół prezentuje się jako uniwersalna wspólnota miłości, oparta na wierze, sakramentach oraz na porządku hierarchicznym, w którym pasterze oraz wierni karmią się osobiście oraz wspólnotowo u źródeł łaski, będąc posłuszni Duchowi Pana, który jest Duchem prawdy oraz miłości¹⁷ Można powiedzieć, że Papież chciał w ten sposób wskazać na dwa poziomy realizowania komunii, mianowicie wskazał na wspólną pasterzy (*communio pastorum*) oraz na wspólną Kościołów (*communio ecclesiarum*)¹⁸ Wspólnota pasterzy – poprzez którą realizuje się wspólnota Kościołów – została w przemówieniu Jana Pawła II ujęta jako podstawa dla realizacji zasady kolegialności, która charakteryzuje oraz wyróżnia Kolegium Biskupów. W tym kontekście nie dziwi, że J.I. Arrieta podkreślił nawet, że działanie Synodu Biskupów na rzecz budowania komunii pozostaje ważnym zadaniem instytucji, które ma polegać na stymulowaniu komunii wewnątrz episkopatu, w podkreślaniu łączności między biskupami a Biskupem Rzymskim oraz w promowaniu między biskupami zgody w przedmiocie opinii na temat istotnych zagadnień doktrynalnych oraz na temat praktycznych rozwiązań duszpasterskich oraz sposobu zarządzania Kościołem¹⁹ Powyższa refleksja teologiczno-prawna wydaje się być szczególnie ważna, kiedy zbliżający się Synod Biskupów ma podjąć ważny i trudny problem ewangelizacji współczesnego świata.

Odnosząc się jeszcze raz do wspomnianych dwóch płaszczyzn wspólnoty Kościoła, tj. do *communio pastorum* oraz do *communio ecclesiarum*, trzeba podkreślić, że na zgromadzeniach Synodu Biskupów – poprzez wielorakie wystąpienia poszczególnych biskupów – Kościół powszechny zostaje ubogacony doświadczeniem oraz szczególnym charakterem Kościołów partykularnych²⁰ Co więcej, w ten sposób Synod Biskupów pozostaje w pewien sposób znakiem oraz wyrażeniem się Kolegium Biskupów i dlatego komunii, która się na nim realizuje pozostaje skutecznym miejscem wspólnej odpowiedzialności za Kościół powszechny, która po zakończonym Soborze Watykańskim II coraz bardziej przenika cały episkopat²¹

L. Navarro podkreśla, że kiedy mamy do czynienia z prośbą o poradę, to biskup, który jej udziela, ma prawo być wysłuchanym, natomiast biskup, który ją otrzymuje, ma obowiązek jej wysłuchać oraz ocenić ale bez obowiązku praktycznego jej zastosowania, gdyż jedynie na nim spoczywa od-

¹⁷ Por. tamże.

¹⁸ „W tym sensie, na zgromadzeniu Synodu, poprzez «coniunctio pastorum», także widoczną fizycznie oraz aktywną, manifestuje się i działa uroczyscie «communio ecclesiarum»” (tamże, s. 749, nr 9).

¹⁹ Por. J.I. Arrieta, *Il Sinodo dei Vescovi. Rilevanza della prassi di attuazione in ordine al compimento delle sue finalità istituzionali*, w: Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Ius in vita et in Missione Ecclesiae. Acta Symposii Internationalibus Iuris Canonici occurrente X anniversario promulgationis Codicis Iuris Canonici diebus 19-24 Aprilis 1993 in Civitate Vaticana Celebranti*, Città del Vaticano 1994, s. 320.

²⁰ Por. J.I. Arrieta, *Il sinodo dei vescovi quale istituto di comunione*, dz. cyt., s. 364.

²¹ Por. C. Colombo, *Il sinodo episcopale*, „La rivista del Clero Italiano” 49 (1968), s. 6.

powiedzialność osobista w obszarze otrzymanych kompetencji²² Tak przedstawiałby się aspekt prawny konsultacji synodalnej. Celem jego uzupełnienia należy koniecznie dodać, że kard. K. Wojtyła, przemawiając na Synodzie Biskupów w 1969 r., zgodnie ze swoimi filozoficznymi poglądami podkreślił, że komunikacja interpersonalna związana z udzielaną poradą zawiera także element wzajemnego obdarowania swoją własną osobowością, będąc w ten sposób darem osobowym poprzez wewnętrzne uczestniczenie w nim całej osoby i dlatego nie może ona pozostawać jedynie zewnętrznym darem²³

Każde zgromadzenie Synodu Biskupów stwarza zatem niepowtarzalną możliwość doświadczania i tworzenia powszechnej wspólnoty biskupów, która jednocześnie umacnia Kościół powszechny oraz jego misję, jak również komunie w sensie afektywnym oraz efektywnym, która rodzi się wokół osoby Biskupa Rzymskiego²⁴. Fakt ten sprawia, że nie tylko pozostaje ważną sama instytucja Synodu Biskupów w procesie budowania kościelnej wspólnoty, ale w tym procesie ważnym pozostaje także każde synodalne przesłanie doktrynalne. Ponadto wspólnotowy wymiar zgromadzenia Synodu Biskupów sprawia, że instytucja ta staje się także miejscem dla wyrażania współodpowiedzialności biskupów za Kościół powszechny oraz ich współuczestnictwa w troskach Biskupa Rzymskiego; wydaje się, że najlepiej ten element Synodu Biskupów wyraża się przez jego głos doradczy, który należałoby widzieć w relacji do zasad kolegialności oraz komunii realizujących się w pracach zgromadzonej instytucji²⁵ Jest to zresztą sugestia samego Synodu Biskupów z 1985 r., który stwierdza wprost, że skoro Kościół jest wspólnotą, to musi w nim występować poprawnie rozumiane współuczestniczenie oraz współodpowiedzialność²⁶

²² Por. L. Navarro, *Il vincolo di comunione episcopale*, dz. cyt., s. 213.

²³ Por. P. Erdö, *Aspetti giuridici del Sinodo dei Vescovi. Quattro decenni di sviluppo istituzionale*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia 1965-2005*, red. N.R. Eterović, Città del Vaticano 2005, s. 45.

²⁴ „Synodus est peculiaris experientia communionis episcopalis in universitate, quae sensum confirmat universalis Ecclesiae, episcoporum responsabilitatem erga universam Ecclesiam eiusque munus, in communionem adfectiva et effectiva circa Petrum” (Ioannes Paulus II, *Allocutio „Laetus”, vobiscum communicans in XXX et postrema congregatione generali VIII Coetus ordinarii Synodi episcoporum habita*, w: AAS, 83 [1991] 494, nr 1).

²⁵ Por. M.C. Bravi, *Il Sinodo dei Vescovi. Istituzione, fini e natura*, Roma 1995, s. 272-280.

²⁶ „Quia Ecclesia communio est participatio et corresponsabilitas in omnibus eius gradibus haberi debet. Hoc generale principium modo diverso intellegendum est in ambitibus diversis” (Synodus Episcoporum [in coetum generalem extraordinarium congregata, 1985], *Relatio finalis „Ecclesia sub verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi”*, 7 decembris 1985, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 9, s. 1768.

III. DOTYCHCZASOWE SYNODY BISKUPÓW NA TEMAT EWANGELIZACJI

Pierwszy Synod Biskupów, czyli I Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów zwołane przez papieża Pawła VI, odbył się w dniach 29 września – 29 października 1967 r. i zgromadził 197 ojców synodalnych²⁷ Temat zgromadzenia został sformułowany następująco: „zachowanie oraz umocnienie wiary katolickiej, jej integralność, żywotność, rozwój, spójność doktrynalna oraz historyczna”²⁸ Taki sam był też cel pierwszego zgromadzenia Synodu Biskupów, który został osobiście wyznaczony przez papieża Pawła VI²⁹ Wśród konkretnych rezultatów pierwszego Synodu Biskupów należy wymienić zalecenie utworzenia międzynarodowej komisji teologów w celu wspomagania Kongregacji Nauki Wiary, która sukcesywnie została utworzona przez papieża Pawła VI w 1969 r. jako Międzynarodowa Komisja Teologiczna (*Commissio Theologica Internationalis*) oraz sugerowano, aby rewizja Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. nadała nowej kodyfikacji Kościoła charakter bardziej duszpasterski przez zastosowanie nowych formuł prawno-duszpasterskich. Spośród innych kwestii dyskutowanych na Synodzie Biskupów i przedstawionych papieżowi Pawłowi VI należy podkreślić, że uznano za konieczną większą kontrolę Konferencji Biskupów nad seminariami duchownymi, wypracowanie procedury związanej z zawieraniem małżeństw mieszanych, jak również zaproponowano nowe *Ordo Mszy św.*³⁰ Ponadto warto zwrócić uwagę na list okólny ojców synodalnych do przewodniczących konferencji biskupów informujący na temat rezolucji przyjętych przez Synod Biskupów z dnia 14 października 1968 r., a podpisany przez Sekretarza Generalnego Synodu Biskupów Władysława Rubina³¹

Z kolei III Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów, które odbyło się w dniach 27 września – 26 października 1974 r., miało za temat ewangelizację we współczesnym świecie; zgromadziło ono 209 ojców synodalnych³². Prace tego Synodu Biskupów zostały poprzedzone opublikowaniem *Lineamenta „Mundus hodiernus”* z dnia 30 czerwca 1973 r.³³ oraz sukcesyw-

²⁷ Por. Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 1: 1965-1988, Bologna 2005, s. 45. Por. G. Caprile, *Il Sinodo dei Vescovi. Prima Assemblea Generale (29 settembre – 29 ottobre 1967)*, Roma 1968.

²⁸ Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, dz. cyt., s. 45.

²⁹ Por. tamże, s. 45.

³⁰ Por. tamże, s. 45.

³¹ *Litterae circulares praesidibus conferentiarum episcopaliū „Primo generali” quibus notificatur executio resolutionum quas Synodus episcoporum anni 1967 habita approbavit (14 octobris 1968)*, w: tamże, s. 306-310.

³² Por. tamże, s. 785; G. Caprile, *Il Sinodo dei Vescovi 1974. Terza Assemblea Generale (27 settembre – 26 ottobre 1974)*, Roma 1975.

³³ *Synodus Episcoporum, De evangelizatione mundi huius temporis (Ad usum conferentiarum episcopaliū)*, E Civitate Vaticana 1973.

nie *Instrumentum laboris „Mundus hodiernus”* z dnia 7 czerwca 1974 r.³⁴ Sam zaś Synod Biskupów zakończył się *Deklaracją ojców synodalnych „In Spiritu Sancto”* z dnia 25 października 1974 r.³⁵ Owocem tego Synodu Biskupów, przede wszystkim propozycji przedstawionych przez ojców synodalnych Biskupowi Rzymskiemu, było opublikowanie przez papieża Pawła VI dnia 8 grudnia 1975 *adhortacji apostolskiej „Evangelii nuntiandi”*³⁶

Sukcesywny Synod Biskupów, zwołany przez papieża Pawła VI, odbył się w dniach od 30 września do 29 października 1977 r. na temat katechezy we współczesnych czasach. Wydaje się, że jest to – przynajmniej w pewnych obszarach tematycznych – kontynuacja tematyki poprzedniego Synodu Biskupów. W IV Zebraniu Generalnym Zwyczajnym Synodu Biskupów uczestniczyło 204 ojców synodalnych³⁷ Podobnie jak poprzedni Synod Biskupów, także i ten został poprzedzony wydaniem *Lineamenta „Thema, quod studio”* (30 kwietnia 1976)³⁸ oraz *Instrumentum laboris „His paginis”* (13 czerwca 1977)³⁹ Synod ten zakończył się *Przesłaniem ojców synodalnych „Cum iam ad exitum”* z dnia 28 października 1977 r.⁴⁰, a już nowy papież, Jan Paweł II, opublikował – na fundamentach odbytego zgromadzenia synodalnego – posynodalną *Adhortację apostolską „Catechesi tradendae”* dnia 16 października 1979 r.⁴¹

Swoistego znaczenia w Kościele po Soborze Watykańskim II nabrały zebrania specjalne Synodu Biskupów, które zapoczątkował Jan Paweł II. Ten rodzaj Synodu Biskupów, poświęcony poszczególnym kontynentom, miał na celu dość partykularne zadania. Między innymi miał zmobilizować do nowej ewangelizacji Europy w momencie jej wielkich przemian społeczno-politycznych⁴² Podobne zadania miał także synod amerykański, który

³⁴ Synodus Episcoporum, *De evangelizatione mundi huius temporis. Instrumentum laboris ad usum sodalium coetus generalis Synodi episcoporum*, E Civitate Vaticana 1974.

³⁵ *Declaratio patrum synodalium „In Spiritu Sancto” exeunte Synodo 1974 adprobata*, w: Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, dz. cyt., s. 888-900.

³⁶ Paulus VI, *Adhortatio apostolica „Evangelii nuntiandi”*, w: AAS 68 (1976) 5-76.

³⁷ Por. Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, dz. cyt., s. 1025; G. Caprile, *Il Sinodo dei Vescovi 1977. Quarta Assemblea Generale (30 settembre – 29 ottobre 1977)*, Roma 1978.

³⁸ Synodus Episcoporum, *De catechesi hoc nostro tempore tradenda praesertim pueris atque iuvenibus (Ad usum conferentiarum episcopaliū)*, E Civitate Vaticana 1976.

³⁹ Synodus Episcoporum, *De catechesi hoc nostro tempore tradenda praesertim pueris atque iuvenibus (Instrumentum laboris ad usum sodalium quarti coetus generalis)*, E Civitate Vaticana 1977.

⁴⁰ *Ad populum Dei nuntius „Cum iam ad exitum” Synodi episcoporum de catechesi hoc nostro tempore tradenda praesertim pueris atque iuvenibus*, w: Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, dz. cyt., s. 1178-1202.

⁴¹ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica „Catechesi tradendae”*, w: AAS 71 (1979) 1277-1340.

⁴² Por. Ioannes Paulus II, *Allocutio „Signore... tu hai parole” ineunte speciali coetu pro Europa Synodi Episcoporum habita*, w: AAS, 84 (1992) 1149, nr 3.

pozostawał w służbie nawróceniu oraz ewangelizacji narodów Ameryki⁴³, jak również azjatycki, który Jan Paweł II określił jako „czas łaski dla całego ludu chrześcijańskiego, w szczególności dla wierzących żyjących w Azji, którzy są wezwani do podjęcia nowego zadania misyjnego”⁴⁴ Także podobne zadanie nakreślił Jan Paweł II przed specjalnym Synodem Biskupów dla Oceanii⁴⁵ Z kolei Synod afrykański miał na celu dokonać porównania życia oraz funkcjonowania Kościołów w Afryce z przykazaniem miłości Boga i bliźniego oraz z całym bogatym przesłaniem chrześcijańskim na temat prawdy moralnej, która odzwierciedla się w wymiarze osobistym, rodzinnym, społecznym, narodowym oraz międzynarodowym⁴⁶

Podsumowując, należy zwrócić uwagę, że wśród tematów dotychczasowych kontynentalnych Synodów Biskupów dominuje zasadniczo problematyka ewangelizacji. Dlatego też wszystkie kontynentalne Synody Biskupów nie mogą być postrzegane w izolacji jedynie jako zgromadzenia o charakterze regionalnym, bowiem zawsze mamy do czynienia z wydarzeniem ogólnokościelnym. Można natomiast powiedzieć, że zadania Synodu Biskupów dla Afryki, w relacji do innych Synodów specjalnych, wyróżniają się szczególnie ze względu na specyficzną sytuację społeczno-polityczną oraz misję Kościoła na tym kontynencie.

IV. *LINEAMENTA* W PERSPEKTYWIE NOWEGO SYNODU BISKUPÓW

Spoglądając na przedstawione dnia 4 marca 2011 r. podczas konferencji prasowej w Watykanie *Lineamenta* przygotowane w perspektywie kolejnego Synodu Biskupów (XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej*), należy podkreślić, że mamy do czynienia z kompetentnym dokumentem o charakterze wprowadzającym i otwierającym zarazem dyskusję nad ewangelizacją we współczesnym świecie, merytorycznie dobrze opracowanym oraz opartym na licznych źródłach z Magisterium. Wydaje się, że jego lektura winna mieć charakter powszech-

⁴³ Por. Ioannes Paulus II, *Allocutio „Vegliate e state pronti” Synodo episcoporum pro America ineunte*, w: AAS 90 (1998) 682 n, nr 4.

⁴⁴ *Omily of John Paul II „Quello che vedi” in Mass for the opening of Special Assembly for Asia*, w: Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, Bologna 2008, t. 3, s. 5794, nr 4.

⁴⁵ „Pasterze Oceanii zgromadzili się we wspólnocie, zjednoczeni z następcą Piotra, w celu poszukiwania nowych impulsów dla troski pasterskiej, która zachęca do głoszenia Królestwa Chrystusa pośród różnorodności kultur i tradycji ludzkich, społecznych i religijnych w cudownej różnorodności ich ludów” (Ioannes Paulus II, *Allocutio „Il Gesù il Nazareno” Synodo episcoporum pro Oceania ineunte*, w: AAS 91 [1999] 443, nr 4).

⁴⁶ „Pragniemy, aby ten synod przeanalizował aplikowanie do wymogów Afryki zasad katolickiej nauki społecznej, ożywiając jednocześnie potrzebę sprawiedliwości oraz pokoju w wymiarze międzynarodowym oraz kontynentalnym” (Ioannes Paulus II, *Allocutio „Questo è il giorno” ineunte Synodo episcoporum pro Africa habita*, w: AAS 87 [1995] 183, nr 7).

ny, a nie tylko winna być przedmiotem specjalistycznej refleksji. Być może takiemu celowi ma służyć także wielojęzyczne przedstawienie opracowanego tekstu. Został on podzielony na trzy rozdziały, wraz z wprowadzeniem oraz podsumowaniem⁴⁷

Poprzedza go przedmowa, w której sekretarz generalny Synodu Biskupów abp N. Eterović ukazuje dwa elementy w perspektywie nowego Synodu Biskupów⁴⁸ Pierwszym jest wskazanie na cel najbliższego Synodu Biskupów, który trzeba postrzegać w relacji do poprzednich zgromadzeń na temat ewangelizacji: „nawiązując do dotychczasowych refleksji na ten temat zgromadzenie synodalne będzie miało za cel ustalić, jaka jest aktualna sytuacja w Kościołach partykularnych, aby w jedności z Ojcem Świętym Benedyktem XVI, Biskupem Rzymu i Pasterzem Kościoła powszechnego, wytyczyć nowe metody i formy wyrazu Dobrej Nowiny z myślą o przekazywaniu jej współczesnemu człowiekowi z nowym entuzjazmem, właściwym świętym, radosnym świadkom Pana Jezusa Chrystusa, «Który był i Który jest, i Który przychodzi» (Ap 4, 8). Chodzi tu o wyzwanie korzystania z rzeczy nowych i starych, które znajdują się w drogocennym skarbcu Tradycji, jak o tym pisze ten, który stał się uczniem Królestwa Niebieskiego (por. Mt 13,52)»⁴⁹ Z kolei drugi element, na który warto zwrócić uwagę, mówi o samym przygotowaniu oraz roli publikowanego dokumentu: „niniejsze *Lineamenta*, przygotowane przy współpracy z Radą Zwyczajną Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów, stanowią ważny etap w przygotowaniach do Zgromadzenia synodalnego. Na końcu każdego rozdziału znajdują się pytania, które mają za zadanie ułatwić dyskusję na szczeblu Kościoła powszechnego. *Lineamenta* zostały bowiem rozesłane do Synodów Biskupów Katolickich Kościołów Wschodnich *sui iuris*, do konferencji episkopatów, dykasterii Kurii Rzymskiej oraz do Unii Przełożonych Generalnych, a zatem organizmów, z którymi Sekretariat Generalny Synodu Biskupów utrzymuje oficjalne relacje. Mają one zachęcić do refleksji nad tym dokumentem w poszczególnych strukturach: diecezjach, regionach duszpasterskich, parafiach, zgromadzeniach zakonnych, stowarzyszeniach, ruchach itd. Pochozące z nich reakcje powinny zostać streszczone przez zwierzchników konferencji episkopatów, synodów biskupów oraz innych wspomnianych wyżej

⁴⁷ Tekst *Lineamenta* został umieszczony na stronach internetowych Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów w następujących językach: angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, łacińskim, polskim, portugalskim oraz włoskim.

⁴⁸ „W ostatnich czasach słowo „ewangelizacja” odnosi się do działalności Kościoła w całej jego złożoności. *Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi”*, opublikowana 8 grudnia 1975 r., zalicza do niej kaznodziejstwo, katechezę, liturgię, życie sakramentalne, pobożność ludową, świadectwo życia, które dają chrześcijaństwo (por. *Enchiridion Vaticanum* 17, 21, 48nn). W adhortacji tej Sługa Boży Paweł VI zawarł owoce III Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, który odbywał się od 27 września do 26 października 1974 r. i dotyczył ewangelizacji współczesnego świata. Dokument ten wniósł znaczny dynamizm w działalność ewangelizacyjną Kościoła w następnych dziesięcioleciach, której towarzyszyła autentyczna promocja ludzka (por. EN 29, 38, 70)” (*Lineamenta*, Przedmowa).

⁴⁹ Tamże.

organizmów, a następnie przesłane do Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów do 1 listopada 2011 r., uroczystości Wszystkich Świętych. Przy współpracy Rady Zwyczajnej reakcje te zostaną starannie przeanalizowane i włączone do *Instrumentum laboris*, dokumentu roboczego przyszłego Zgromadzenia Synodalnego⁵⁰

Ponadto abp Eterović zwraca uwagę, że współczesną ewangelizację trzeba widzieć w kontekście globalizacji oraz że nowa ewangelizacja jest skierowana raczej do tych, którzy oddalili się od Kościoła w krajach od dawna chrześcijańskich. Przechodząc do samych *Lineamenta*, trzeba wskazać na tytuły poszczególnych trzech rozdziałów, które zostały sformułowane następująco: rozdział pierwszy – „Czasy «nowej ewangelizacji»”, rozdział drugi – „Głosić Ewangelię Jezusa Chrystusa”, oraz rozdział trzeci – „Wprowadzenie w doświadczenie chrześcijańskie” Natomiast we wprowadzeniu, które wyodrębnia cztery zagadnienia, poszczególne punkty mówią na temat pilnej potrzeby nowej ewangelizacji⁵¹, obowiązku ewangelizacji, ewangelizacji i rozeznania oraz punkt czwarty zawiera wskazanie, które mówi, że ewangelizować wewnątrz współczesnego świata trzeba wychodząc od stojących przed nim wyzwań. Z kolei podsumowanie dokumentu zawiera trzy punkty: Pięćdziesiątnica jako fundament „nowej ewangelizacji”, „Nowa ewangelizacja” – wizja dla Kościoła na dziś i na jutro oraz radość ewangelizacji. Należy zauważyć, że dokument wskazuje, i to wieloaspektowo, na bardzo ważny problem dzisiejszego Kościoła, jakim jest pilna potrzeba nowej ewangelizacji: „wydaje się, że nasze czasy są w tym bardzo podobne do sytuacji, której doświadczył św. Paweł; również my jako chrześcijanie odkrywamy, że żyjemy w czasach wielkich przemian historycznych i kulturowych, którym przyjrzymy się jeszcze nieco później. Również w naszym wypadku działalność ewangelizacyjna wymaga analogicznego, równoległego i równoczesnego rozeznawania. Już przed ponad 40 laty Sobór Watykański II stwierdzał: „Dziś rodzaj ludzki przeżywa nowy okres swojej historii, w którym głębokie i szybkie przemiany rozprzestrzeniają się stopniowo na cały świat” Przemiany, o których mówi Sobór, spotęgowały się w okresie posoborowym i w przeciwieństwie do lat, w których trwał Sobór, budzą nie tylko nadzieje czy utopijne oczekiwania, lecz rodzą również obawy i zasiewają sceptycyzm. Także pierwsze dziesięciolecie tego nowego wieku i ty-

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ „Zamykając obrady Zgromadzenia Specjalnego Synodu Biskupów dla Bliskiego Wschodu, Papież Benedykt XVI jasno zaznaczył, że temat nowej ewangelizacji powinien zajmować naczelne miejsce w planach naszego Kościoła. «Często przywoływano pilną potrzebę nowej ewangelizacji także dla Bliskiego Wschodu. Chodzi o temat już dość znany, zwłaszcza w krajach o dawnej tradycji chrześcijańskiej. Również niedawne utworzenie Papieskiej Rady ds. Nowej Ewangelizacji ma odpowiedzieć na tę głęboką potrzebę. Dlatego, po zasięgnięciu rady biskupów świata i konsultacji z Radą Zwyczajną Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów, postanowiłem poświęcić najbliższe jego ogólne zgromadzenie zwyczajne w 2012 r. następującemu tematowi: *Nova evangelizatio ad christianam fidem tradendam* – Nowa ewangelizacja dla przekazu chrześcijańskiej wiary»” (*Lineamenta*, nr 1).

siąclecia był areną przemian, które na trwałe a niekiedy i w sposób dramatyczny naznaczyły historię ludzkości”⁵²

Niewątpliwym problemem pozostaje praktyczne ustosunkowanie się do pytań po każdym rozdziale, których jest dużo, co sprawia, że w pewnym sensie zachodzą one na siebie. Należy zauważyć, że są one bardzo szczegółowe i mają posłużyć przygotowaniu bardziej jeszcze praktycznego *Instrumentum laboris* w perspektywie zwoływanego Synodu Biskupów, a w dalszej kolejności do wypracowania ogólnokościelnych metod realizowania „nowej ewangelizacji”, w szczególności przez wskazanie konkretnych przestrzeni dla jej realizacji wraz z ukazaniem, jak winna się ona praktycznie realizować. Niektóre z tych obszarów zostały już podkreślone w prezentowanym dokumencie. Są nimi np. rodzina („aby wiara miała się na czym oprzeć i z czego czerpać soki życiowe, potrzebuje na początku tego pierwotnego środowiska, którym jest rodzina, będąca pierwszym miejscem, w którym uczymy się modlitwy. W przestrzeni rodzinnej wychowanie do wiary ma przede wszystkim postać wychowania dziecka do modlitwy. Wspólna modlitwa z dzieckiem pomaga rodzicom przyzwyczaić dziecko do obecności Kochającego Boga, uczyć je ją rozpoznawać, a także pozwala im stawać się wiarygodnymi świadkami wobec samego dziecka”⁵³) oraz edukacja („aktualny katastrofalny stan edukacji rodzi zapotrzebowanie na wychowawców, którzy potrafią być wiarygodnymi świadkami tych wartości, na których można oprzeć czy to życie osobiste każdego człowieka, czy to wspólne plany życia społecznego. Istnieją w tym względzie wspaniałe wzorce. Wystarczy przypomnieć św. Pawła, św. Patryka, św. Bonifacego, św. Franciszka Ksawerego, świętych Cyryla i Metodego, św. Turybiusza z Mongrovejo, św. Damiana de Veustera, bł. Matkę Teresę z Kalkuty. Zapotrzebowanie to staje się dla współczesnego Kościoła zobowiązaniem do wspierania i formowania tak wielu osób, które od dawna są zaangażowane w ewangelizację i edukację (biskupów, kapłanów, katechetów, wychowawców, nauczycieli, rodziców); wspólnot chrześcijańskich, które muszą przywiązywać większą wagę i bardziej inwestować w to zadanie, które jest istotne dla przyszłości Kościoła i ludzkości. Trzeba w sposób jasny potwierdzić w naszych Kościołach zasadnicze znaczenie posługi ewangelizacji, głoszenia i przekazu wiary. Poszczególne wspólnoty powinny zrewidować swoje priorytety działania, aby zaangażować więcej sił i środków w to wspólne dzieło «nowej ewangelizacji»”⁵⁴). Wydaje się, że warto zwrócić uwagę, że nie należy powyższych pytań traktować jako płaszczyzny dla ukazywania (czy też robienia sprawozdania), co konkretnie dzieje się w poszczególnych Kościołach partykularnych, gdyż temu służą raczej okresowe wizyty *ad limina*, ale należy je raczej postrzegać jako ważne odpowiedzi w kontekście próby podjęcia „nowej ewangelizacji”; jak również mogą one stanowić cenny materiał dla

⁵² Tamże, nr 3.

⁵³ Tamże, nr 22.

⁵⁴ Tamże.

współpracy oraz wzajemnego ubogacenia się różnych Kościołów, przede wszystkim na poziomie regionalnym czy też krajowym. Mogą także posłużyć do wewnętrznej refleksji w poszczególnych Kościołach partykularnych. Niewątpliwie powyższe pytanie jest to bardzo cenna wskazówka praktyczna dla tych wszystkich, którzy będą udzielali odpowiedzi Sekretariatowi Generalnemu Synodu Biskupów w perspektywie kolejnego zgromadzenia instytucji.

PODSUMOWANIE

Zwołanie każdego zebrania Synodu Biskupów jest dużym wydarzeniem ekklezjalnym, które angażuje nie tylko osobę Biskupa Rzymskiego, od którego zebranie Synodu Biskupów w sposób całkowity zależy oraz uczestników zgromadzenia instytucji, ale także w mniejszym lub większym wymiarze praktycznie cały Kościół – w szczególności episkopat – równolegle do wyodrębnionych etapów Synodu, tj. jego przygotowania, samych obrad zwołanego zgromadzenia oraz etapu posynodalnego, który związany jest z realizacją postanowień synodalnych. W tym nurcie należy także wymienić przesłania doktrynalne Synodów Biskupów wraz z ich propozycjami, które ukierunkowywały Magisterium Biskupów Rzymskich na te obszary, które uznawano za konieczne jako przedmiot jego wypowiedzi, przede wszystkim przez publikowanie posynodalnych adhortacji apostolskich. Funkcjonowanie współczesnego Kościoła wydaje się potwierdzać, że nie jest to czas zwoływania Soborów powszechnych, zwłaszcza przy tak dużej aktualnie liczbie biskupów, którzy między innymi nie tylko nie mogliby się praktycznie dobrze wypowiedzieć i współpracować ze sobą, a w szczególności z Biskupem Rzymskim na ewentualnym Soborze powszechnym, ale byłby to także bardzo poważny problem logistyczny oraz ekonomiczny dla dzisiejszego Kościoła. Dlatego ważną instytucją pozostaje Synod Biskupów, który naturalnie nie zastępuje Soboru powszechnego, gdy idzie o jego kompetencje, ale posiada duże znaczenie oraz mocne oddziaływanie na współczesny Kościół.

Wydaje się, że nowy Synod Biskupów powinien także zapytać o praktyczną recepcję oraz owoce Synodów Biskupów, w szczególności zgromadzeń z 1974 i 1977 r., jak również zebrań Synodów Biskupów o charakterze kontynentalnym, a podejmujących zagadnienie ewangelizacji. W szczególności można zapytać, jak były przyjęte poszczególne adhortacje posynodalne, czy rzeczywiście ten rodzaj Magisterium, mający w pewnym sensie także charakter kolegialny, został przyjęty przez Kościół, czy też jedynie jego recepcja ograniczyła się do sfery komentarzy naukowych bez większych praktycznych reperkusji. Poszczególne zgromadzenia Synodu Biskupów nie mogą bowiem odbywać się w izolacji od siebie, ale mają stanowić ciągłą troskę o rozwój Kościoła po Soborze Watykańskim II.

NEW EVANGELIZATION – KEY ISSUE FOR THE SYNOD
OF BISHOPS (2012).
CANONICAL-PASTORAL REFLECTION

Summary

Pope Benedict XVI announced the meeting of another Bishops Synod, it'll be XIIIth General Normal Meeting, which will be held from 7th to 28th of October 2012, and it's main subject will be "New evangelization for the transfer of the Christian faith" It will be the twenty fourth meeting of the institution since its creation by the pope Paul the VIth in 1965. The main task of the general normal meeting of the Bishops Synod is dealing with issues which are directly connected to the good of all Church. in the perspective of new Bishops Synod, the General Office of the Bishops Synod printed relevant "Lineamenta", which were preceded with a "Foreword", signed by the General Secretary of the Bishops Synod. They are an important base document, with the doctrine-practical meaning, for a successful carrying out another Bishops Synod. The debate on this document, which is preparing another Bishops Synod for the subject of evangelization, is connected with a reminding the common responsibility of the Episcopal College for evangelization in the modern world; moreover it's pointing on the role and meaning of the ecclesial communion, which should characterize every Bishops Synod, as also reminds previous meetings of this institution, which were directly dealing with evangelization issues.

It seems that the reading of the "Lineamenta" should have common character and not always should be the subject of specialist reflection. Perhaps to such a purpose may serve its multilingual development of the text, which has been divided into three chapters, including the introduction and the summary. In the preface the General Secretary of the Bishops Synod, archbishop N. Eterović shows the two elements in the perspective of new Bishops Synod. The first element is pointing on the purpose of the closest Bishops Synod, which has to be seen with the relation to previous meetings on the evangelization subject, and the second element describes the preparation and the purpose of the printed document.

Keywords:

Lineamenta, new evangelization, General Office of the Bishops Synod, the Bishops Synod